

TEM-SEN

TÜM EĞİTİMCİLER VE EĞİTİM MÜFETTİŞLERİ SENDİKASI

Genel Merkez: Meşrutiyet Caddesi Hatay Sokak No:5/8 Kızılay/Ankara

Tel : 0312 418 46 59 Faks: 0312 417 82 25 e-posta: temsen@temsen.org.tr www.temsen.org.tr

ULUSLARARASI KATILIMLI ULUSAL EĞİTİM DENETİMİ SEMPOZYUMU 22-23 Haziran 2009

KATILIM BELGESİ

Sayın Erdal Toprakçı Doç.Dr

Sendikamız tarafından Ankara'da gerçekleştirilen Uluslararası Katılımlı Ulusal Eğitim Denetimi Sempozyumu'na BİLDİRİ sunarak vermiş olduğunuz katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Emine BOZKURT

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Mehmet PINARDAĞ
Sempozyum Başkanı

ÖĞRETMEN DENETİMİNİN İHMAL EDİLEN BOYUTU OLARAK EĞİTSEL DENETİM

Arş. Gör. Hilal YÜCEL
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
e-posta: yucel_hilal@hotmail.com

Doç. Dr. Erdal TOPRAKÇI
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
e-posta: erdaltoprakci@gmail.com

ÖZET

Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetimin (içerik ve biçim yönüyle) yer alma düzeyinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada; “Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetim, içerik ve biçim olarak hangi düzeyde yer almaktadır?”a yanıt aranmıştır. Araştırmada veriler tarama modeline dayalı olarak nitel bir yolla toplanmıştır. Araştırmanın evrenini, öğretmen denetimi için kullanılan tüm yasal metinler oluştururken; örnekleme ise eski ve yeni yasal metinlerin “öğretmen denetimi” ile ilgili bölümleri olarak belirlenmiş ve toplanan veriler de içerik analizi tekniğine uygun olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda içerik bölümü için; öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde eğitsel denetimin yer alma düzeyi, eski yasal metinlere göre daha fazla çıkarken; biçim bölümü için ise, öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde biçim olarak eğitsel ve öğretimsel denetimin yer alma düzeyi eşit ve %54,5’dir. Araştırmanın sonuçları bağlamında; öğretmenlerin denetim sürecinin, öğretmenleri meslek içerisinde yetiştirmeye dönük aşamalarda gerçekleşmesi; içerik olarak eğitimsel yeterliliklerini değerlendirmeye dönük ölçütlere daha fazla yer verilmesi ve yasal metinlerin uygulamalarda yer aldığı şekliyle eğitsel denetime yer verme düzeyinin artırılması önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen denetimi, Eğitsel Denetim, Öğretimsel Denetim, Öğretmen Denetiminin Yasal Metinleri.

İnsanlık tarihine bakıldığında, bireylerin gereksinim ve isteklerini karşılamak için işbirliğine ihtiyaç duydukları ve bu nedenle örgütsel yaşama yöneldikleri görülür. Şişman (2007: 24) örgütü, “üyeleri tarafından sosyal olarak oluşturulan ve paylaşılan bir anlamlar sistemi” şeklinde tanımlar. İnsanların sosyal sistemleri oluşturma yolculuğu,, ilk olarak birlikte destekleşerek yaşamak adına birkaç aileden kurulu küçük sistemle biçiminde gerçekleşirken, zamanla toplum olarak nitelendirilebilecek en büyük sistemi meydana getirmişlerdir. “Toplum, ortak sınırlar üzerinde, ortak ruhla ve ortak hedeflere doğru çalıştıkları için bir arada duran ve birbirine tutunan insanların toplamıdır” (Dewey, 2008: 28).

Ortak amacı birlikte yaşamak olan toplumda; zamanla değişimin de etkisiyle ihtiyaçlar farklılaşabilir ya da önemini yitirebilir. Toplumun ihtiyaçlarındaki değişimler sonucunda alt sistemler kurulabilir, var olanlar amaçlarını genişletebilir ya da varlığını sona erdirebilir. İşte toplum içerisinde kurulan bu gibi alt sistemler kurum olarak isimlendirilir.

“Kurum, içindeki insanlar değişse bile bir dereceye kadar sürekliliği olan, toplumsal ya da kültürel bir örgüt ya da yerleşmiş bir yapıdır” (Demirtaş ve Güneş: 2002: 98).

Toplumsal kurumlar toplumsal gereksinimlerin belli bir parçası ile ilişkili olarak kurulur. Toplumun temel gereksinimlerini karşılayan kurumlarından birisi de eğitimidir. Toprakçı (2008: 5)’ya göre eğitim; çocuğun, bireysel özellikleri ve eldeki ortam, koşul ve olanaklar bağlamında başta kendisi, sonra içinde bulunduğu toplum/ulus ve en sonra dâhil olduğu evrensel yapının etkin bir üyesi haline getirilmesi sürecidir. Bu süreçte bireyin kendisi ihmal edildiğinde mutsuz ve yaratamayan bir ulus oluşur. Diğer yandan bireyi toplumsal bir yapının üyesi haline getiremeden evrensel-küresel yapının üyesi haline getirme girişimleri de sonuç alıcı uygulamalar olarak gözükmemektedir. Toplumsallaştırmaz evrenselleştirme (küreselleştirme) bir yandan bireyi kurtlar sofrasında bir koyun kadar aciz duruma düşürür diğer yandan dünyanın yok olmasını ivmelendirir. Bu açıdan bakıldığında, eğitimin özellikle öğretimden farklı olarak toplumsal bir içeriğe de sahip olması gerektiği açıktır. Aksi anlayış, eğitimi, öğretim kelimesinin içine hapis ederek okulu, üretim sürecine teknik eleman yetiştiren birer fabrika olarak görme gibi bir ekonomist hastalığı doğurur. Elbette ekonomi de çok önemlidir, ancak insan özelliği göstermeyen profesyonel bir teknik elemanın insanlığa vereceği zararın hiçbir karşılığı da yoktur. Eğitim kurumları, bu etkinliği eğitimin genel ve özel amaçları doğrultusunda okul adı verilen alt sistemler aracılığıyla gerçekleştirir.

Okullarda yapılan eğitim çalışmalarının, Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen amaç ve ilkeler doğrultusunda yapılmasını ve tüm yurttaki ortak bir eğitimin gerçekleşmesini sağlamak için denetlenmesi zorunludur. Denetim, örgütün önceden saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığını ortaya çıkartma ve planlanan örgütsel amaçlardan sapmayı önlemek için, örgütün işlemlerini izleme ve düzeltme görevini yerine getirme sürecidir (Başaran, 1996: 74).

Türkiye’de eğitim denetimi, Milli Eğitim Bakanlığına doğrudan bağlı “Bakanlık Denetçileri” ile illerde Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı “İlköğretim Denetçileri” tarafından yürütülmektedir. İlköğretim denetçileri, okullarda kurum denetimi başlığı altında öğretmen denetimini de gerçekleştirir. Öğretmen denetiminin, eğitim ve öğretim bağlamında iki boyutu vardır. Eğitim ve öğretim kavramları birbirinden ayrı, ancak sıklıkla karıştırılan iki kavramdır. Yukarıda altı çizilen farklılıklarına ilave olarak, öğretim aracılığıyla bireyde özel bir yeterlik oluşturulmak hedeflenirken eğitim aracılığıyla da bireye kendisi, toplumu ve bütün dünya eksenli bir uyum donanımı kazandırılır (Toprakçı, 2006). Öğretmen denetimi açısından düşünüldüğünde ise; öğretmenin yalnızca dersteki performansının değerlendirilmesi ile yapılan denetim öğretimsel denetimi oluşturur. Aydın (2000: 38) öğretimsel denetimi, amacı

öğretme ve öğrenme süreçlerini geliştirmek ve etkili kılmak olan sınıf içi etkinlikler üzerinde odaklaşan planlı ve programlı eylemler bütünü olarak tanımlar. Eğitimsel denetim ise; eğitimin tanımından yola çıkılarak öğretmeni kişisel özellikleri, toplumsal yeterlilikleri gibi tüm alanlarda bütünsel olarak değerlendiren, öğretmenin öğreticiliğin yanında insan ilişkilerine dayanan eğitimlik görevini gerçekleştirme yeterliliğini de gerektiren bir süreci ifade etmektedir. İlköğretim kurumlarında öğretmen denetimi, yasal metinlerde belirtildiği şekliyle ve “Öğretmen Teftiş Formu” kullanılarak gerçekleştirilir. Ancak, hızla gelişen bilim ve teknolojinin, birey ve toplumun sosyal ve ekonomik yaşantısını büyük ölçüde etkilemesi ve kurumların yapı ve işlevlerini değişikliğe zorlaması, yeni durumlara uyum sağlayabilmek için de kontrol ve denetim alt sistemlerinin işlevlerini de değişiklik yapmaya zorlamıştır (Başaran, 2004: 5). Buna bağlı olarak, Milli Eğitim Bakanlığı 2001–2005 Çalışma Programı gereği, Teftiş Kurulu Başkanlığınca “İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları” yayınlanmış ve pilot bölgelerde uygulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı; öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetimin (içerik ve biçim yönüyle) yer alma düzeyinin değerlendirilmesidir. Bu amaç çerçevesinde “Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetim, içerik ve biçim olarak hangi düzeyde yer almaktadır?”a yanıt aranmıştır.

Araştırmanın konusuyla doğrudan ilişkili olarak yapılan çalışmaya rastlanmamakla birlikte; öğretmen denetiminin eski yasal dayanağı olan “Öğretmen Teftiş Formu” ile ilgili yapılan çalışmalar genelde, öğretmenleri değerlendirmede kullanılan ölçütlerin okullardaki eğitim ve öğretimin kalitesini ölçmede yeterli olmaması (Yalçınkaya, 2003; Taymaz, 2002), farklı branşlardaki öğretmenlerin denetimlerinin tek bir denetim formu aracılığıyla gerçekleştirilmesi (Altıntaş, 1992; Oktay ve Çakır, 2006), öğretmen teftiş formunda yer alan maddelerin uygulanabilirliği (Atay, 2000) üzerinde yoğunlaşmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada veriler tarama modeline dayalı olarak nitel bir yolla toplanmıştır. Nitel yöntem, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39).

Araştırmanın evrenini, öğretmen denetimi için kullanılan tüm yasal metinler oluştururken; örnekleme ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” tekniğine uygun olarak belirlenmiştir. Bu örnekleme tekniğindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir

dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 112). Bu amaçla, öğretmen denetiminin eski (ve halen yürürlükte olan) yasal metinleri arasında yer alan MEB Teftiş Kurulu Tüzüğü, MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği ve MEB Rehberlik ve Teftiş Yönergesi ile öğretmen denetiminin yeni (şu anda pilot uygulaması olan) yasal metinler olarak kullanılan İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esaslarının “öğretmen denetimi” ile ilgili bölümleri oluşturmaktadır.

Verilerin toplanırken örnekleme belirtilen eski ve yeni yasal belgeler doküman incelemesi tekniğine bağlı olarak gözden geçirilmiştir. Bunun için, ilk olarak öğretmen denetiminin yeni ve eski uygulamalarında kullanılan yasal metinler, biçim ve içerik olarak ayrı ayrı incelenmiş ve öğretmen denetimi ile ilgili olan bölümleri araştırmaya dâhil edilmek üzere belirlenmiştir.

Toplanan verilerin analizinde ise, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Bu aşamada ilk olarak toplanan verilerin analiz edilmesi için içerik bölümünde, öğretmen denetiminin eski yasal metinlerinde kullanılan “Öğretmen Teftiş Formu”nun her maddesi ayrı ayrı analiz edilmiş; eğitsel denetimi, öğretimsel denetimi ya da her ikisini birden içerip içermediği değerlendirilmiş ve sonuçlar ana ölçütler bazında frekans ve yüzde tabloları şeklinde sunulmuştur. Öğretmen denetiminin yeni yasal metni olan İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esaslarında belirlenen “Öğretmen Performans Değerlendirme Formu” ise, branş öğretmenleri, 4.,5. sınıf öğretmenleri, 1., 2., 3. sınıf öğretmenleri ve ana sınıfı/ana okulu öğretmenleri için ayrı ayrı düzenlendiğinden ilk olarak müfettişler için hazırlanmış formların her birinde bulunan maddelerin tümünün anlam olarak yer aldığı toplam 69 maddeden oluşan tek bir değerlendirme formuna dönüştürülmüş ve daha sonra her bir madde eğitsel denetimi, öğretimsel denetimi ya da her ikisini birden içerip içermediğini ortaya koymak amacıyla analiz edilmiş, sonuçlar içerik bölümünde olduğu gibi ana ölçütler bazında frekans ve yüzde tabloları şeklinde sunulmuştur. Biçim bölümü için ise; ilgili yasal metinlerin öğretmen denetimi ile ilgili bölümleri eski ve yeni yasal metinler açısından ayrı ayrı değerlendirilmiş ve öğretmen denetiminin biçim olarak gerçekleşme sürecini ifade eden maddelere dönüştürülmüştür. Daha sonra bu maddeler de içerik bölümünde olduğu gibi, eğitsel denetimi, öğretimsel denetimi ya da her ikisini birden içerip içermediği açısından analiz edilmiş ve sonuçları frekans ve yüzde tablosuna dönüştürülmüştür.

Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması için, teyit incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Teyit incelemesindeki amaç, ulaşılan sonuçların bir uzman tarafından ham verilerle karşılaştırılarak teyit mekanizmasının çalıştırmasıdır. Böyle bir çalışmada ulaşılan yargıların, yorumların ve önerilerin ham verilere geri gidildiği zaman teyit edilip edilmediğine bakılır (Yıldırım ve Şimşek,2005:272). Bu stratejiye uygun olarak, araştırmanın analiz sürecinde her veri uzman görüşüne sunulmuş ve doğrulanabilir bulunmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetimin (içerik ve biçim yönüyle) yer alma düzeyinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada bulgular içerik ve biçim olarak ayrı ayrı sunulmuştur.

“Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetim, içerik olarak hangi düzeyde yer almaktadır?” sorusuna verilebilecek yanıt ile ilgili olarak elde edilen bulgular Tablo 1’de belirtilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetimin içerik olarak yer alma düzeyi

ÖĞRETMEN DENETİMİNİN YASAL DAYANAĞI (ESKİ)						ÖĞRETMEN DENETİMİNİN YASAL DAYANAĞI (YENİ)					
Öğretmen Teftiş Formu	Madde Sayısı	Eğitsel Denetim		Öğretimsel Denetim		Öğretmen Performans Değerlendirme Formu	Madde Sayısı	Eğitsel Denetim		Öğretimsel Denetim	
		N	%	N	%			N	%	N	%
Dersliğin Eğitim-Öğretime Hazırlık Durumu	4	--	--	4	100	Alan Bilgisini Eğitim Öğretime Yansıtma	3	--	--	3	100
Eğitim Öğretim Durumu	9	2	22.2	9	100	Planlama ve Hazırlık Çalışmaları	8	3	37.5	6	75
Yönetim-Çevre İlişkileri ve Mesleki Gelişimi	7	6	85.7	2	28.5	Ders İçi Etkinlikleri	13	1	7.6	13	100
-----						Başarıyı Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları	10	--	--	10	100
-----						Rehberlik Yapma	5	5	100	2	40
-----						Ders Dışı Etkinlikleri	4	3	75	1	25
-----						Okulun Genel İşleyişine Katkısı	4	3	75	1	25
-----						Kişisel Özellikleri	9	9	100	1	11.1
-----						Sınıf Yönetimi-Öğrencilerle İletişimi	11	6	54.4	6	54.4
-----						Milli Eğitim Temel Kanunundaki Amaç ve İlkeleri Gerçekleştirmedeki Çabası	2	2	100	--	--
TOPLAM	20	8	40	15	75	TOPLAM	69	32	46.3	43	62.3

Tablo 1’deki veriler değerlendirildiğinde; öğretmen denetiminin eski yasal dayanağı olan “Öğretmen Teftiş Formu”nda, “Dersliğin Eğitim-Öğretime Hazırlık Durumu” ana ölçütünde yer alan toplam 4 ölçütün hiçbirisi eğitsel denetime vurgu yapmamaktadır. Bu ana ölçütün dışında; “Eğitim Öğretim Durumu” ana ölçütünde bulunan toplam 9 ölçütün 2 (%22,2)’si ve “Yönetim-Çevre İlişkileri ve Mesleki Gelişimi” ana ölçütündeki toplam 7 ölçütün de 6 (%85,7)’sı eğitsel denetime vurguladığı anlaşılmaktadır. Toplamda “Öğretmen Teftiş Formu”nda yer alan toplam 20 maddenin 3’ü yalnızca eğitsel denetime, 9’u yalnızca öğretimsel denetime ve 8’i de hem eğitsel hem de öğretimsel denetime vurgu yapmaktadır. Örneğin; “Dersliğin Eğitim Öğretime Hazırlık Durumu” ana ölçütünde bulunan “Dersliğin düzenlenmesi, bakımı ve temizliği” maddesi, öğretmenin öğretim sürecindeki öğretmenlik bilgisi boyutunu gerektirdiği için öğretimsel denetim kategorisine yerleştirilmiştir. Benzer şekilde, “Eğitim Öğretim Durumu” ana ölçütündeki maddelerden “Öğrencilerin öğrenme etkinliklerine aktif katılımını sağlayacak ortam ve süreçleri hazırlama, öğrencilerle etkili iletişim kurma ve sürdürme” ölçütünde yer alan “Öğrencilerin öğrenme etkinliklerine aktif katılımını sağlayacak ortam ve süreçleri hazırlama” ifadesi öğretimsel denetimi ve “öğrencilerle etkili iletişim kurma ve sürdürme” ifadesi de eğitsel denetimi vurguladığından iki kategoriye birden yerleştirilmiştir. Sonuç olarak “Öğretmen Teftiş Formu”ndaki ölçütlerde eğitsel denetimin yer alma düzeyi %40 ve öğretimsel denetimin yer alma düzeyi ise %75’dir.

Öğretmen denetiminin yeni yasal metni olarak adlandırılan ve tüm branşlardaki öğretmenlerin performans değerlendirme formlarında yer alan ölçütlerin birleştirilmesiyle oluşturulan “Öğretmen Performans Değerlendirme Formu”nda ise, “Alan Bilgisini Eğitim Öğretime Yansıtma” ve “Başarıyı Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları” ana ölçütlerinde yer alan maddelerin hiçbirisi eğitsel denetime vurgu yapmamaktadır. Bunların dışında; “Planlama ve Hazırlık Çalışmaları” ana ölçütündeki 8 maddenin 3 (%37,5)’ü; “Ders İçi Etkinlikleri” ana ölçütünde bulunan 13 maddenin 1(%7,6)’i; “Rehberlik Yapma” ana ölçütünde bulunan 5 maddenin tamamı (%100); “Ders Dışı Etkinlikleri”nde yer alan 4 maddenin 3 (%75)’ü ve benzer şekilde “Okulun Genel İşleyişine Katkısı” ana ölçütündeki 4 maddenin 3 (%75)’ü; “Kişisel Özellikleri” ana ölçütünde yer alan 9 maddenin tamamı (%100); “Sınıf Yönetimi-Öğrencilerle İletişimi” ana ölçütündeki 11 maddenin 6 (%54,4)’sı ve son olarak da “Milli Eğitim Temel Kanunundaki Amaç ve İlkeleri Gerçekleştirmedeki Çabası” ana ölçütünde yer alan 2 maddenin tamamı (%100) eğitsel denetimi ifade etmektedir. Örneğin; bu formun “sınıf yönetimi-öğrencilerle iletişimi” ana ölçütünde yer alan “Vücut dilini etkili bir şekilde kullanması ve etkili bir konuşmaya sahip olması” maddesi öğretmenin eğitimsel yeterlilikleri

içindeki kişisel yeterliliğini vurguladığından eğitsel denetim kategorisine yerleştirilmiştir. Bu bölümdeki veriler bütün olarak değerlendirildiğinde; toplam 69 maddenin 26'sı yalnızca eğitsel denetime; 37'si yalnızca öğretimsel denetime ve 6'sı da hem eğitsel hem de öğretimsel denetime gönderme yapmaktadır. Sonuçta; “Öğretmen Performans Değerlendirme Formu”nda eğitsel denetimin yer alma düzeyi %46,3 iken, öğretimsel denetimin yer alma düzeyi de %62,3'tür.

Oranlardan da anlaşılacağı gibi; öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde eğitsel denetimin yer alma düzeyi, eski yasal metinlere göre daha fazladır. Bu sonuç aslında Öz (2003: 46)'ün de “Türk eğitimindeki denetim sisteminin bir hayli eskimiş olduğu görülmektedir. Eğitimin bugünkü geniş anlamı denetimde bir değişikliği gerekli kılmaktadır. Eskiden öğretmenin sadece öğretim metodunu ve öğrencilerin bilgi seviyesini değerlendirmeye çalışan müfettiş, artık öğrencilerin davranış değişikliklerini, okul çevre ilişkilerini, okuldaki formal ve informal ilişkileri vb. de değerlendirmektedir. Öte yandan müfettişlerin sınıflardaki kısa ziyaretlerinin ve objektif olmayan değerlendirmelerinin, öğretmenlerin tüm çalışmaları hakkında kesin bir bilgi veremeyeceği de açıktır. Açıklanan bu gerekçeler, denetim örgütünde ve denetim anlayışında bir gelişmenin olmasını gerektirir” şeklinde belirttiği üzere olması gereken bir değişikliktir. Şimdilik pilot olarak başlayan uygulamanın bütün ülkeye sıkıntıları da giderilmiş olarak yansıtılması eğitsel denetimin ağırlık kazanması açısından da oldukça sevindiricidir. Diğer yandan, gelişen insan anlayışı temelinde öğretmenlerin yalnızca öğretimsel yeterliliklere sahip olmasının yeterli olmayışı, öğreticiliğin yanında insan ilişkilerine dayanan eğitimlik görevinin de öğretim sürecine yansımaları gerektiği düşünüldüğünde; yeni yasal metinlerde öğretmen denetiminde kullanılan ölçütlerde bu eksikliğin yeterli oranda giderilmediğinin görülmesi üzücü olarak nitelendirilebilir.

“Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetim, biçim olarak hangi düzeyde yer almaktadır?” sorusuna verilebilecek yanıt ile ilgili olarak elde edilen bulgular Tablo 2'de belirtilmiştir. Tablo 2'deki veriler incelendiğinde; öğretmen denetiminin eski yasal dayanaklarında geçtiği şekliyle biçim bölümü toplam 11 maddeden oluşmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi; 11 maddenin 5 (%45,5)'i eğitsel denetim ve 6 (%54,5)'sı da öğretimsel denetim ile ilgilidir.

Tablo 2. Öğretmen denetiminin yeni ve eski yasal metinlerinde eğitsel denetimin biçim olarak yer alma düzeyi

ÖĞRETMEN DENETİMİNİN YASAL DAYANAĞI (ESKİ)	Eğitsel Denetim	Öğretimsel Denetim	ÖĞRETMEN DENETİMİNİN YASAL DAYANAĞI (YENİ)	Eğitsel Denetim	Öğretimsel Denetim
Rehberlik ve teftişin grupça yapılan planlamaya uygun olarak yürütülmesi	-	+	Denetim grubunda görevli müfettişin, okulda bulunan kendi branşındaki öğretmenlerin ders denetimini yapması ve performansını değerlendirmesi	-	+
Rehberlik ve teftişten önce öğretmenle görüşülmesi	+	-	Öğretmenlerin derslerinin, performans değerlendirmesine esas olmak üzere müfettişlerce en az 1'er saat denetlenmesi	-	+
Rehberlik ve teftişten sonra öğretmenle görüşülmesi	+	-	Derslere girilmeden önce, denetlenecek öğretmenlerle topluca görüşülecek yer ve zamanın tespit edilmesi	+	-
Öğretmenin rehberlik ve teftişinde gerekli görülürse yöneticiden bilgi alınması	+	-	Yöneticilerden, öğretmenler hakkında gerekli ön bilgilerin alınması	+	-
Müfettişin sınıfa öğretmenle birlikte girmesi ve birlikte çıkması	-	+	Derslere girmeden önce, öğretmenlerle toplu halde görüşülüp tanışılması, istenecek bilgi ve belgelerin duyurulması, gerekli ön bilgiler de alınarak, karşılıklı güvene dayalı sağlıklı bir ilişkinin kurulması	+	-
Müfettişin teftiş sırasında sınıfın bir üyesi gibi davranması	-	+	Birden fazla sayıda öğretmenin denetlenmesi durumunda farklı sınıf, şube, alan ve bölümlerin denetlenmesine yönelik plânlanmanın yapılması	-	+
Rehberlik ve teftişte çevre koşulları ve olanaklarının dikkate alınması	+	-	Öğretmenle birlikte sınıfa girilmesi, Sınıfın arkasında uygun bir yere oturulması, öğrencilerin dikkatini dağıtacak davranışlardan kaçınılması, ders ortamının doğruluğunun korunması ve öğretmen hakkında not tutulduğunun hissettirilmemesi, öğretmen ve öğrencilere müdahale edilmemesi.	-	+
Teftiş sonunda yapılan değerlendirmelerin kesin olarak belirlenmesi	-	+	Dersin sonuna doğru gerek görüldüğünde, öğrencilerin bilgi ve beceri düzeyini ölçücü sorular sorulması ve ders sonunda sınıftan öğretmenle birlikte çıkılması	-	+
Rehberlik ve teftiş sonunda zümre ve şube öğretmenleri ile ayrı ayrı görüşülüp gerekirse birlikte toplantılar düzenlenmesi	+	-	Dersten çıktıktan sonra, izlenen konularla ilgili olarak olumlu ve olumsuz yönleri hakkında öğretmene kısa açıklamalarda bulunulması, ders denetimleri ile ilgili gözlemlere dayalı diğer ayrıntıların ve genel hususların daha sonra yapılan zümre toplantısında geniş bir şekilde açıklanması	+	+
Gözlenen davranışlarla ilgili olarak gerektiğinde öğretmen ve öğrencilere soru sorulması, açıklama yapılması, bilgi ve belge istenmesi	-	+	Çoklu veri kaynaklarına (müfettiş, okul/kurum müdürü, öğretmen, zümre öğretmeni/meslektaş, öğrenci, veli) göre öğretmen performansının değerlendirilmesi	+	-
Öğretmenlerin teftişinin en az iki ders saati içinde yapılması	-	+	Müfettişlerce, okulda performansı değerlendirilen ve değerlendirilmeyen tüm öğretmenlerin ve ilgili branş müfettişi tarafından gerek görülmesi halinde denetimi yapılan okulların dışında görev yapan branş öğretmenlerinin de katıldığı zümre öğretmenleri toplantılarının yapılması	+	-
TOPLAM	N	5	TOPLAM	N	6
	%	45.5		%	54.5

Öğretmen denetiminin biçim bölümü, yeni yasal dayanağı oluşturan İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları'nda geçtiği şekliyle toplam 11maddeye dönüştürülmüştür. Tabloda da görüldüğü şekliyle, yeni yasal dayanakta yer alan 11 maddenin 5'i öğretimsel denetimi, 5'i eğitsel denetimi ve "Dersten çıktıktan sonra, izlenen konularla ilgili olarak olumlu ve olumsuz yönleri hakkında öğretmene kısa açıklamalarda bulunulması,

ders denetimleri ile ilgili gözlemlere dayalı diğer ayrıntıların ve genel hususların daha sonra yapılan zümre toplantısında geniş bir şekilde açıklanması” maddesi de hem eğitsel, hem de öğretimsel denetimi vurgulamaktadır. Sonuç olarak; öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde biçim olarak eğitsel ve öğretimsel denetimin yer alma düzeyi eşit ve %54,5’dir.

Biçim bölümünde de içerik bölümünde olduğu gibi, öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde eğitsel denetime yer verilme düzeyi eski yasal metinlere göre daha fazladır. Ancak, öğretmen denetiminin eski yasal metinlerinde eğitsel denetime yer verilme yüzdesi (%45,5) ile denetimin yeni yasal metinlerinde eğitsel denetime yer verilme yüzdesi (%54,5) arasındaki farkın az olması eğitsel denetimin ihmalinin azalarak da olsa sürmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir bulgudur. Daha önce de bahsedildiği gibi, insan ilişkilerinin eğitim sürecindeki rolünün daha da anlaşılması, eğitim sürecinde rol oynayanların yalnızca teknik bilgi ve becerilerde değil, aynı zamanda insan ilişkileri konusunda da yeterli bilgiye sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk kendini denetim sürecinde de gösterir. Eğitim sürecinde yol göstericilik ve geliştiricilik gibi önemli bir rol oynayan denetmen, çeşitli gruplardan ve çeşitli gereksinimleri, ilgileri ve beklentileri olan bireylerden oluşan toplumsal bir ortamda bulunmakta ve çalışmakta olduğunu kabul etmelidir. Onun görevi, çeşitli güçleri, bireylerin ve grupların eylemlerini, olanaklar ölçüsünde ortak bir hedef doğrultusunda bütünleştirmektir. Unutulmaması gereken bir nokta, denetimsel işlevin toplumsal bir yapı içerisinde, insanlarla birlikte ve insanlar aracılığıyla sürdürülmüş olduğudur (Aydın, 2000: 72). Bu nedenle, eski denetim sürecinde yer alan eksikliklerin giderilmesinin amaçlandığı yeni denetim anlayışında da yasal metinleri bazında, eğitsel denetimin eskiye oranla yeterince yer almaması, sıkıntının devam ediyor olması itibarıyla, Türk eğitim sistemine zarar verebilir. Oysa öğretmenlerin eğitsel yeterliliklerinin değerlendirilmesine dönük, özellikle denetleyen ile denetlenen arasındaki iletişim ve etkileşimin ön plana çıktığı, öğretmenlerin hizmet içerisinde yetiştirilmesini amaçlayan denetim anlayışının daha fazla yerleşmesi ve denetim sürecindeki aşamaların buna göre düzenlenmesi çağdaş dünyanın bir gerekliliğidir.

SONUÇLAR

Çalışmanın verilerine bakıldığında, içerik bölümü için; “Öğretmen Teftiş Formu”nda yer alan toplam 20 maddenin 8’i ve “Öğretmen Performans Değerlendirme Formu”nda ise, toplam 69 maddenin 32’si eğitsel denetime vurgu yapmaktadır. Bütünsel olarak değerlendirildiğinde; “Öğretmen Teftiş Formu”ndaki ölçütlerde eğitsel denetimin yer alma düzeyi %40, öğretimsel denetimin yer alma düzeyi ise %75 ve “Öğretmen Performans

Değerlendirme Formu”nda eğitsel denetimin yer alma düzeyi %46,3 ve öğretimsel denetimin yer alma düzeyi de %62,3’tür. Sonuç olarak, öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde eğitsel denetimin yer alma düzeyi, eski yasal metinlere göre daha fazladır.

Biçim bölümü için ise; öğretmen denetiminin eski yasal dayanaklarında yer alan 11 maddenin 5 (%45,5)’i eğitsel denetimi ve 6 (%54,5)’sı da öğretimsel denetimi ifade etmektedir. Yeni yasal dayanağında ise; 11 maddenin 5’i öğretimsel denetimi, 5’i eğitsel denetimi ve 1’i de hem eğitsel, hem de öğretimsel denetimi vurgulamaktadır. Sonuç olarak; öğretmen denetiminin yeni yasal metinlerinde biçim olarak eğitsel ve öğretimsel denetimin yer alma düzeyi eşit ve %54,5’dir.

Öğretmen denetiminin eski ve yeni yasal metinlerinde içerik ve biçim olarak eğitsel denetimin yer alma düzeyinin değerlendirildiği bu çalışmada, beklenen düzeyde bir farklılık olmamakla birlikte, denetimin yeni yasal metinleri hem biçim hem de içerik olarak eğitsel denetime daha fazla yer vermektedir. Bu gelişme bakımından istenen bir sonuçtur. Ancak; yeni yasal metinlerde de eğitsel denetime yer verilme yüzdesinin eski metinlere göre çok da fazla olmaması istenmeyen bir durum olarak değerlendirilebilir.

ÖNERİLER

Araştırma ile ilgili, süreç ve ulaşılan sonuçlar dikkate alındığında denetimin yasal metinlerini hazırlayanlara ve bu konuda araştırma yapacak olanlara ayrı ayrı şu önerileri sunmak yararlı olabilir.

- Öğretmenlerin yalnızca alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi gibi öğretimsel yeterliliklere sahip olmasının günümüz eğitim anlayışında yeterli olmadığı bir gerçektir. Bunun için öğretmenlerin denetim sürecinde genel kültür bilgisi, kişisel, toplumsal ve teknolojik yeterlilikler gibi eğitimsel yeterliliklerini değerlendirmeye dönük ölçütlere daha fazla yer verilebilir.
- Biçim bölümü için öğretmenlerin denetiminin yalnızca dersteki performanslarını (ağırlıklı olarak alan bilgisi) ölçmeye dönük aşamalarda gerçekleşmesi yerine, öğretmenleri bütünsel olarak değerlendirebilen, onların alan bilgisini de içeren ancak diğer yeterlilik alanlarının da değerlendirilebileceği, öğretmenleri meslek içerisinde yetiştirmeye dönük aşamalarda gerçekleşmesi önerilebilir.
- Biçim bölümünde, öğretmenlerin eğitsel yeterliliklerinin değerlendirilmesine dönük, özellikle denetleyen ile denetlenen arasındaki iletişim ve etkileşimin ön plana çıktığı, öğretmenlerin hizmet içerisinde yetiştirilmesini amaçlayan denetim

anlayışının daha fazla yerleşmesi ve denetim sürecindeki aşamaların buna göre düzenlenmesi önerilebilir.

- Bu araştırma, öğretmen denetiminin yasal dayanakları bazında gerçekleşmiştir. Aynı şekilde bu yasal metinlerin uygulamalarda yer aldığı şekliyle eğitsel denetime yer verme düzeyi araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- ALTINTAŞ, R. (1992). İlköğretimin Teftişi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:8.
- ATAY, K. (2000). Sınıf Öğretmenlerinin Denetim Formunda Yer Alan Davranışlarla İlgili İdeal ve Gerçek Duruma İlişkin Algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: 1, Sayı: 7.
- AYDIN, M. (2000). *Çağdaş Eğitim Denetimi*. Ankara: Hatipoğlu Yayınları, 4. Baskı.
- BAŞARAN, İ.E. (1996). *Eğitim Yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- BAŞARAN, A. (2004). Türk Milli Eğitim Teftiş Sisteminde Yeniden Yapılanmaya Gidilirken. İçinde: *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Milli Eğitim Teftiş Sisteminin Değerlendirilmesi: Panel, 15 Mayıs 2004*, Ankara. Ankara: TEM-SEN Yayınları.
- DEMİRTAŞ, H. ve H. GÜNEŞ. (2002). *Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- DEWEY, J. (2008). *Okul ve Toplum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- OKTAY, A. ve T. ÇAKIR (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumları Denetim Etkinliklerinde Çok Boyutlu Denetsel Etkililik Modeline İlişkin Denetçi, Yönetici ve Öğretmenlerin Algı ve Beklentileri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi I. Uluslar arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, 1. Cilt. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- ÖZ, F. (2003). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Sisteminde Teftiş*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Basımevi.
- ŞİŞMAN, M. (2007). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 3. Baskı.
- TAYMAZ, H. (2002). *Eğitim Sisteminde Teftiş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. 5. Baskı.
- TOPRAKÇI, E. (2008). *Sınıfa Dayalı Yönetim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- TOPRAKÇI, E. (2006). "Primary Schools and Compulsory Education in Turkey" *International Journal of Educational Reform (IJER)*. Winter 2006. İnternet'ten 12 Haziran 2009'da elde edilmiştir:
<http://www.rowmaneducation.com/Journals/IJER/Winter06.shtml>
- YALÇINKAYA, M. (2003). İlköğretimde Yeni Denetim Esasları: MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi Üzerine Bir İnceleme. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı:160.
- YILDIRIM, A. ve H. ŞİMŞEK (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 5. Baskı.